

HÁROM KISPRÓZA

VEREBES ERNŐ

(TÜRELEM ÉS RÓZSABOKOR)

A csiga is csak azt a pontot választja ki célul, amit el tud érni. Ha odaért, megpihen, illetve ha megpihen, odaért.

De: hol itt a választás?

A csiga erre gondolkodás nélkül így válaszolna:

– A választásom titka abban rejlik, hogy a „választhatok vagy nem választhatok” lehetőségek közül, ahol természetesen a „nem választhatok” alternatíva az egyetlen és reális, és mégis a „választhatok” lehetőséget teremtem meg úgy, hogy egyszerűen ledolgozom. Addig csúszom-mászom, míg a világ el nem hiszi nekem, én pedig magamnak el nem hiszem, hogy én jelöltem ki ezt a lehetőséget, mely nekem különben is megadatott volna.

– Nem szemfényvesztés ez? – kérdeznék mi, akiknek úgy tűnne, hogy a csigákkal valami nincs rendben.

– Nem – válaszolná a csiga, mert már elege lenne ebből az Aesopust idéző hülye kis társalgásból. – Ha pedig már beszéltettek engem, és előre tudjátok, hogy mit fogok mondani, akkor tudhatnátok azt is, hogy ez pedig a ti választási lehetőségeitek: vagy befejezitek most és azonnal ezt az elméleti farokkergetést, vagy még hosszan rádolgozva elhiszitek azt, és a világgal is elhíthetitek, hogy nem én, hanem ti találtátok ki ezt az egész rólam szóló mesét. Így marad fenn az utókor számára is, én pedig várhatok türelmesen – mi, csigák, különben sem tudunk türelmetlenkedni –, amíg másvalakik, ugyanilyenek, mint ti, rá nem döbbennek, hogy az én tetteim krónikásai vagytok csupán, de keményen meg-

dolgozva pályám leírásáért úgy tüntetitek fel, hogy a ti választásotok volt ez a krónika, holott másról nem is írhattatok volna, mint az én nyálkás utaimról. Egyébként dolgokat megkönnyítendő bocsátkoztam részletekbe. Már érzem, hogy elég sokan azt hiszik, hogy Ti választottatok: önként tudósítjátok környezeteteket az általatok észrevett és érdekes jelenségekről. Holott . . .

Holott (bocsánat, hogy közbevágtunk) mi nem tudósítunk, mi *megelevenítünk* dolgokat, melyek különben képtelenek életre kelni, mint például a csiga mászása, jelen pillanatban egy rózsabokor felé. Azért tesszük ezt, mert e megmozdulások nem léteznek saját maguk számára. Nekünk ellenben ez a szerep szent, mert a mi választásunk, meg az, hogy igenis, éppen mi adunk számot róla. Ez pedig nem kevesebb, mint hogy magunkra vállaljuk az idegen sorsok látványát, tehát majdnem a *sorsot*, persze annak egyetemes fájdalmán kívül, viszont azt (a számunkra kötelező fájdalmat), mi a saját megelevenítő-leíró munkálkodásunk folyamán égetjük ki magunknak úgy, hogy az „égetjük ki” megfogalmazás nyugodtan nélkülözheti az idézőjelet.

Most már szabad döntésünktől függ, hogy merre irányítjuk csigánkat. Célként talán a legjobban egy klasszikus rózsabokor felelne meg, hisz ahogy látjuk, most az van hozzá a legközelebb, meg aztán színében, hangulatában és jelképiségében is a legemelkedettebb célpontot jelenti, ahogy a csigának, úgy nekünk is.

A másik kérdés: mit csinál a csiga egy rózsabokron: táncol? Valószínűleg nem, egy ilyen dőre jelenet csak egy másként tekercselt agyban születhetett volna meg, mint a miénk, melynek más a fájdalomeredeztető indítéka is. – S miért ne táncolhatna a csiga ott, ha már ekkora súlyt fektettünk a bokorig tartó exodusára? – kérdezhetnék Ők, a másik oldal képviselői, mert rajtunk és a csigán kívül ők a harmadik „tábor” ebben az okfejtő mesében. Mindenesetre már így is eléggé kompromittáltuk magunkat a csigával, hisz ezzel kapcsolatban még számtalan kérdést tehetnének fel nekünk ők, a nem olyanok, mint mi:

- 1) *Miért pont csiga?*
- 2) *Miért, és mi az, hogy pont Mi és nem Ők? (De hogy mivel kapcsolatban? . . .)*
- 3) *Hogy kerülnek ide a választások?*
- 4) *Valóban azt gondoljuk, hogy ez opus?*

5) *Aesopus csak egy poén, vagy egy ókori veterán szószátyár?*

6) *Kérdeztük már, hogy miért pont csiga?*

7) *A hetedik kérdésnél rákérdéznék-e – kérdeznék ők –, hogy vajon ez egy mesebeli, bűvös szám?*

De nekünk nincs időnk ilyesmire válaszolgatni, majd később. A csiga ugyanis lassan közeledik a rózsabokorhoz. Tehát keményen dolgozik azon, hogy ő választotta ezt az útvonalat, s ezt az egész mászást is. Mi is dolgozunk azon, hogy mi választottuk neki. A kérdés, miszerint kinek van igaza, természetesen valamilyen versenyen kell hogy eldőljön.

Mi azt mondjuk: az, hogy *ki ér előbb oda*, tárgyaltan. Legyen az a győztes, aki *először veszi észre és számol be arról*, hogy ő, a csiga, mikor ér oda a rózsabokorhoz, és miként mászik fel rá. Ezt viszont, mint utóbb kiderült, ellenezte a Harmadik tábor, akik nem Mi vagyunk, és akik korábban a fenti kérdésekkel zaklathattak volna bennünket. Sőt, nem is túl nagy meglepetésünkre, még fogadásokat is kötnek maguk között, ki lesz a nyertes, mi, vagy a csiga.

Ezek szerint, már nyilvánvaló, hogy e nemes vetélkedés a következőképpen fog zajlani: az győz, amelyikünkre a másik táborbeliek többen szavaznak! Lehet, hogy első meggondolásra furcsa, de igazságos, sőt! Kikerüljük a csigával való pörlekedést az elsőbbséget illetően.

Ugyanis: mit ér a csiga győzelme, ha először ő érkezik a rózsabokorhoz, és kezd felmászni rá, amennyiben nincs aki észrevegye, megállapítsa és szétkürtölje, hogy tényleg ez történik. És mit ér a mi győzelmünk, ha nem láthatjuk meg, és ezáltal nem írhatjuk le, hogy a csiga odaért-e a rózsabokorhoz, amikor még lehet, hogy oda sem ért?

Az pedig el sem képzelhető, sőt egyenesen hibbant gondolkodásra vallana, hogy Ők legyenek a verseny helyszíni döntőbírái, hisz akkor Mihelyettünk Ők vennék észre a csiga beérkezését, és Ők törekednének győzelemre a csigával szemben, ami szintén lehetetlen, mert ők, s ez nyilvánvaló, *nem tudnak beszámolni róla*. Idetartozik még az is, hogy Mi és Ők soha nem győzhetjük le egymást. Ugyanis akkor velünk együtt, örökre megszűnne a vértelen vetélkedés fogalma is.

(. . . és ha ez mégis bekövetkezik egyszer? Vajon minek nevezné bárki is ezt a fajta megsemmisülést? Örökös háborúnak?)

Ezért, mi abban maradunk, hogy az Ő szavazataik fogják eldönteni, ki győzött: a csiga, vagy mi.

A csiga eközben, lehet, hogy már elérte a rózsabokrot, de ha elérte is, a kutya se tud róla. Lehet, hogy már mászik a száron felfelé, de azt sem tudhatja senki, hogyan boldogul a tövisekkel. Meg hogy meddig kell ezt a fájdalmas és szenvedéssel teli mászást folytatnia, míg rá nem talál az első levélre, amin megpihenhet.

A csiga akkor valószínűleg azt mondaná: „odaértem, megpihenek”. Na de azt már tudjuk, hogy ez csak az ő önző szempontja.

Mi pedig csak reménykedhetünk, hogy ha megpihen egy rózsalevélen, hát éppen ez a levél lesz az az *ott*, ahol a verseny után magáról is, rólunk is számot adva megáll, és behúzza érzékeny szarvait, mi pedig ugyancsak átérezve a pillanatot, valamibe örömmel nyugodnánk bele, természetesen.

Közben persze folyik a szavazás a győztest illetően. Türelmesen várjuk a végét. Ahogy Mi, Ők, a bírák is sokan vannak a világon, talán még nálunk is többen, s a voksok egymás után, lassan hullanak.

A részrehajlás, mondanunk sem kell, ilyen hosszú idő alatt már elhanyagolható.

(A MÁGUS KÖNYVTÁROSA)

A „nagyok” a belváros főterén ácsorogtak, laza csoportosulásban. A tér közepén emelkedő, hatalmas torz női alakot ábrázoló márványszobor körül, mindenfelé „standok”, asztalok álltak ernyőkkel elfedve a nap heve elől.

Írók, irodalmárok, költők finom férfias, vagy ráncbarázdákkal szántott ábrázatai, mint amnéziás túlvilági lények pózoló portréi díszítették ezt a szellemdús összejövotelt, amit nem is miattuk, inkább könyveik miatt szerveztek. Az utcai narancsfacsarók hangos zenére illegették magukat, így szolgálták ki a szomjas irodalomkedvelőket, vagy az éppen arra járókat. A tér egy nagy nappali szoba benyomását keltette. Két egymásra merőleges „fala” mentén (ahonnan csak szűkebb utcácskák nyíltak) presszók, kávézók és képzőművészeti galériák, a harmadik falon viszont elegáns üzletek és butikok sorakoztak. Egy hasonlóan berendezett nappali viszont így festett volna: a baloldalon bársekrény, esetleg kisebb bárpult, egy üres fal festményekkel, majd egy sor ruhásszekrény. A téren,

a negyedik fal helyét részben egy széles, betorkolló utca foglalta el, e felől érkeztek tömegesen az ünnepi könyvnapra a kíváncsi és kevésbé kíváncsi vendégek, akár egy hosszú előszobán, vagy folyosón keresztül, ahová esténként vörös bársonyszőnyeget terítenek le.

A szerzők tehát egy nagyobb csoportban állodogáltak, mint idegenek a még idegenebbek között. Ezúttal jómagam is közéjük tartoztam, az én első könyvem is bemutatásra került. Így hát szerényen, mint birodalmak vezérei között egy apró, de haladó ország királya, ahogy egykori felettesemtől láttam, alázattal telve, de egyszersmind szerény hatalmam teljes tudatában mosolyogtam és pipiskedtem diszkréten a többiek között. Az első „kolléga”, aki megérezte kissé kínos helyzetemet, és odajött hozzám, egy vállig érő, ősz hajat viselő, bajuszos ember volt. Író, és mint később kiderült, könyvtáros is. Nemcsak én, valamennyien ismerték az ottani gyülekezetben egyszerű, letisztult stílusáról és fantáziagazdagságáról. Nem sokat teketóriázott, vállon ölelt, és az egyik napernyős söröző felé invitált barátságosan. A könyvemet sajnos még nem olvasta, mondta, de van egy meglepetése számomra. Már az a tény is leizzasztott, hogy a könyvem szóba került. Tehát tudott erről az egy szál, vékonyka verseskötetről, s talán majd át is futja azt egyszer. Leültünk egy félreeső asztalhoz, rendelt két korsó sört, és beszélgetni kezdtünk. Vagyis inkább ő beszélt. A meglepetésről, amit korábban említett, már meg is feledkeztem, amikor egyszer csak egy műanyag dossziét vett elő táskájából, tele papírlapokkal. Kivett egyet közülük, néma szájmozgással beleolvastott, majd valahová félretekintve a kezembe nyomta. Átvettem, de közben önkéntelenül is abba az irányba néztem, amerre ő, s láttam, hogy az irodalmárok lezser társaságából egy hölgy néz vissza ránk. Ebben még semmi furcsa nem lett volna, ha a hölgy nem mereszti ki annyira a szemét, és nincs teljesen tátva a szája. De partnerem tudomást sem vett az egészről, sőt, egyszeriben rólam se. Ismét más irányba fordult, mintha ott se lennék. En pedig végre a papírlapra néztem.

Máig is rejtély számomra, hogy nem gyökerezett földbe a székem lába, vagy a sajátom, hogy nem állt égnek a hajam, vagy nem kezdtem el reszketni. Ellenkezőleg: még a szám is csukva maradt. Csupán mintha meglódtítottak volna valamerre, még a levegő áramlását is éreztem. Mert . . . ugyanezt az írást olvastam ott, elejétől kezdve, amit most írok, tehát onnan kezdve, hogy: „A »nagyok« a belváros főterén ácsorogtak laza csoportosulásban . . .” stb. stb. Türelmesen végigolvastam

hát a szöveget, ezt, amelyet most írok, egészen eddig, hogy: „egészen eddig, hogy”, aztán még tovább, ahogy jöttek a szavak sorban, vagyis jönnek a szavak, még most is, meg a mondatok, illetve ahogy akkor jöttek, mert ahogy én olvastam (amit éppen ebben a pillanatban írok), azt az ősz hajú literátor már mondta is, csak beszélt, beszélt, most úgy tűnik, mintha egyenesen diktálta volna, amit én MOST ÍROK, akkor viszont ÉN OLVASTAM AZT, AMIT Ő MESÉLT. Arról volt szó, hogy *ezek a dél-amerikaiak igazából nagy varázslók voltak, mármint az írók*, tette hozzá, *különösen Borghes, meg Alejo Carpentier, vagy Amado és Asturias, de mint írónak, ő különösebben nem becsüli őket*. Megkérdeztem (kérdzem most újból, míg írok), hogy miért nem. Furcsa, de erre semmit sem felelt, én pedig ennek ellenére kezdtem csodálni ezt a koros intellektuel-író-könyvtárost, akiről nemsokára kiderült, hogy bármilyen titulus az ő esetében érvényét veszíti, de ezt akkor még nem tudhattam, és az is furcsa volt, hogy miért nem részletezte, minek köszönhető ez a szkepticizmus e „varázslókkal”, mint írókkal szemben.

Ő persze egy hamiskás mosoly kíséretében folytatta mondókáját, mint aki tudja, hogy úgysem fogok elhinni semmit az egészből. Valami olyasmiről beszélt, hogy *ő Jorge Luis Borghes házi könyvtárosa, aki a nagy írónak felolvasott, miután az teljesen megvakult*. Közben még mindig a kezembe nyomott írásra meredtem,

hogy abból is, mármint a szövegből is pontosan annyi van papírra vetve, mint amennyi most nálam, tehát: „. . . amennyi most nálam, tehát”. Itt a vége – s a lapon is – „. . . Itt a vége – s a lapon is –”. És folytathatnám . . .

Jorge Luis Borghes házi könyvtárosa közben varkocsba fonta hátul ősz haját, és azt mondta, hogy *miközben ő teázgatás közben régi etruszk mondákból, vagy a holt-tengeri tekercsek akkor még újnak számító gyűjteményéből olvasott fel az írónak, néha-néha hozzá is tett, költött valamicskét a történethez, ha nem másért, azért, hogy az ablakon kinézve, ő is pihenesse egy kicsit a szemét*. Így – s szinte boldog vagyok, hogy ezt most leírhatom, de hát már akkor is a kezemben tartottam az írást, a titok nyitját –, *tehát észrevétlenül sort kerüthetett rá, hogy mind többet és többet szőjön bele a felolvasott szövegbe, és saját maga által kitalált fordulatokkal gazdagítsa, fűszerezze az amúgy már ismert legendákat, összevegyítse azokat skandináv, szláv, észak-afrikai és dél-amerikai tártörténeteikkel, miközben főistenek, harci manók, kétdimenziós barlangrajz-démonok és szépséges istennők közötti párhuzamokat világtított meg*.

A sörömbbe még bele sem ittam, a kezemben most már nem egy, hanem két papírlap, a hosszú hajú csodabogár-literátor pedig éppen azt mesélte (amit abban a pillanatban olvastam is, most meg írok), hogy *képzeld csak el, az öreg Borghes oly nagy élvezettel hallgatta ezeket a „felolvasásokat”, hogy délutánokat végigücsörögtek így, ők ketten, az író meg a mesélője, s az előbbi még a munkáját is kezdte hanyagolni emiatt. Csak ült a fény felé fordulva, száját összecücsörítve, mintha valamit ízlelgetne, s néha sokat sejtetően elmosolyodott.* Ekkor már azt hiszem, magam is valami idült vigyorgással követtem partnerem beszámolóját, a történetet, mely valahogy mégis az enyém volt, hisz én kezdtem el írni, ő csak belekontárkodott. (De az is lehetetlen, hisz még őrzöm, amit ideadtott.) Közben néha arrafelé pislantottam, ahol még azelőtt azt a tátott szájú hölgyet láttam. Nem hagyott nyugodni ez a ránk tapadó szempár, amelynek gazdája egyre tehetetlenebbül állt ott ugyanazzal az arckifejezéssel, mintha lefagyott volna, körülötte jöttek-mentek az emberek, a publikum tömegesen vonult el a könyvekkel telerakott asztalok előtt, az írók meg még mindig ott álldogáltak pohárral a kezükben, mint egy hatalmas nappali szobában meg-megszólítva egymást, ide-oda tekingetve. A hosszú hajú könyvtáros diszkrétan bőfögött egy kiadós korty után, majd azzal folytatta, hogy *most pedig nagyon figyeljek, mert ezt már ő sem érti.* Nevetnem kellett, mert én még csak akkor kezdtem nem érteni. Arról volt szó, hogy *az öreg Jorge talán megsejtett valamit az egész felolvasási históriából. Az biztos, hunyorított a könyvtáros – „... hunyorított a könyvtáros”, állt a papíron is –, hogy ő folyamatosan, hiba nélkül rögtönözte mondókáját, de az igen érzékeny receptorú irodalmár nem találhatta okát az egyszer olvasott, máskor kitalált szöveg hangulati és ihletettségbeli hőfokkülönbségének. Ezt a halvány gyanút ő, mármint a könyvtáros, oly egyszerű módon hárította el, hogy még most is hitetlenkedve csóválom a fejem, miközben írok: ezek után, CSAK KITALÁLT történetekkel szórakoztatta gazdáját, aki ezentúl komoly, figyelő arccal nyugtázta az isteni egyszerűség logikájának és esztétikájának általa felismert törvényszerűségeit.*

Asztaltársam, befejezve a gondolatot, szintén ama bizonyos hölgy felé pillantott, és alsó ajkát fogai közé csippentve csücsörített. (Valószínűleg ahogy maga Borghes is szokta.) Szemmel láthatólag elégedett volt. „... elégedett volt” – emeltem fel a fejem a papírról a sörözőasztalnál, majd a velem szemközt ülő ősz könyvtárosra néztem, és megál-

lapítottam, hogy valóban csücsörít, és hogy elégedett, tehát nemcsak olvastam ugyanezt.

Ahogy észrevettem, az illető hölgy sem változtatott a pozitúráján, a kellemetlen különbség csak annyi volt, hogy tátott szájából szép lassan elkezdett csorogni a nyál, egyre vörösödő szeméből pedig a könny. De Borghes mesélő alkalmazottja tudomást sem vett róla, hanem a kezemben tartott írásra pillantva azt dűnnyögte: „Én mindeddig nem tudtam erről.” Akkor komolyabban a szemébe néztem, mert valamikor csak papírra kellett vetnie, amit ideadott. („... ideadott”) De a könyvtáros már nyugodt hangon folytatta, hogy *miután a nagyra becsült író napokon át akkora élvezettel hallgatta a felolvasottnak hiit kitalált meséket, egyik délelőtt azzal jött elő, hogy írni szeretne, mégpedig azonnal. Vastag szemüveg, erős megvilágítás és egy kis segítség mellett munkához is látott.* Tudom, most ismét egy döbbenetes fordulat következik, de mint annyiszor említettem, mégiscsak most írom ezt az egészet, úgyhogy az olvasóval együtt izgulhatok éppen úgy, ahogy akkor izgultam, amikor én olvastam ugyanezt ott, azon a főtéri vendéglőterazon.

A könyvtáros szerint *gazdája a papír fölé görnyedt, és mosolygott, amit egyébként ritkán szokott, vagy legalábbis nem ilyenkor. Ő pedig nem szerette volna kíváncsi jelenlétével terhelni az öreget, így hát a szoba falait takaró könyvespolcokhoz indult olvasnivalót keresni. Talált is egy könyvet, melyen sem a szerző, sem a cím nem volt feltüntetve. Ezt most ő furcsállotta egy kicsit, de azt gondolta, hogy újrakötötték a könyvet, hisz az nagyon régi volt már.*

Én ekkor ismét felsóhajtottam, mert észrevettem, hogy már a harmadik lapot olvasom, miközben hosszú hajú társam mesél. Ő nyugtázta meglepődésemet, de rögtön folytatta is, miszerint *miután fellapozta a könyvet, s épphogy olvasni kezdett volna, Borghes valami apró szívességet kért, talán teát szeretett volna inni. Ő persze odasietett, kiszolgálta, s látta, hogy az öreg szépen halad a munkával. Ezután visszament a polchoz, levette ugyanazt a könyvet, s épp felütni készült, amikor Borghes harsányan rászólt: várjon, még nem fejeztem be! A könyvtáros megütközve nézett az íróra, és saját bevallása szerint valami ilyesmit motyogott, hogy... de én nem azt... , vagy ehhez hasonlót, az agg Jorge viszont még egyszer határozottan rászólt, hogy majd jelez, amikor készen lesz vele, talán még egy fél órába is beletelik, hisz ebben a könyvben, amit a kezében tartott, AZ IS benne lesz.*

Ő maga erre zavartan egy székre ereszkedett, és gazdáját nézte, aki bal kezét még az előző tiltó mozdulatban felejtve jobb kézzel sebesen úrt.

Az apró hatásszünet miatt felnéztem a papírról asztaltársamra, s elborzadtam (még most is lúdbőrzik a hátam) annak arckifejezésén. Feltűnt, hogy az ősz könyvtárosnak valamilyen megvilágosodásban lehetett része, és egyre kérőbb tekintettel bámult a még mindig ugyanott, ugyanolyan meredten álló hölgy felé, mintha segítséget kérne, s aki mellett jöttek-mentek az emberek zavartalanul, haladtukban meg sem súrolva őt. A nő, szegény, időközben már teljesen kifordult önmagából: elsápadt, tátott szájának alsó állkapcsa remegett, nyála ruháját övig benedvezte, szemgolyója vörösen izzott. Már nem is nézett, inkább csak az arcát mutatta felénk. Egy transzállapotba fagyott embert láttunk? Vagy egy akarattal kikényszerített, állatiasan torz képet akart nyújtani? S ha igen, miért?

A könyvtáros lassan felengedett. Mint aki egy távolodó repülőgépet figyel, úgy nézett ez az asszonyforma lény irányába, de már nem rá, hanem valahova fölé. Majd egy artikulálatlan, hangos ásításképe következett, olyan, mint amikor valakit hirtelen egy kád jéghideg vízbe mártanak. Aztán felém fordult, és azt mondta, hogy *az a pár sor, amit addig olvastam, míg ő nem beszélt, az az ENYÉM, a többi csak egy csipetnyi abból, aki én szeretnék lenni.* „... én szeretnék lenni” – olvastam valóban, miközben azt hallottam, . . . „aki ön szeretne lenni”. Ezt már gúnyosan mosolyogva közölte.

Engem eközben továbbra is furdalt a kíváncsiság, s azt kérdeztem a könyvtárostól, amit most is kérdeznék, miközben írok: hogy mit is kellett volna tartalmaznia az öreg Borghes jegyzetének, és miért mondta, hogy *AZ IS benne lesz?* A könyvtáros úgy tett, mint aki gondolkodik, hogy válaszoljon-e, majd szárazon közölte, hogy *amit Jorge Luis Borghes leírt, az az utolsó szóig bekerült abba a könyvbe, amit ő akkor vett le a könyvespolcra, amikor az öreg belefogott a munkába.* Igen, ezt mondta, és egy cseppet sem volt elképedve, inkább egykedvűnek tűnt. Én viszont, mint akinek épp nem ott a helye abban a pillanatban, mintha valaki másnak kellene ott ülnie, olyannak, aki megérti, vagy legalábbis elhiszi ezt a históriát, én egy pillanatra úgy tettem, mint aki tényleg érti. Kis híján azt mondtam: aha. Közben észrevettem, hogy még eggyel több lap van a kezemben, ez már a negyedik. Persze nem szóltam, olvastam tovább. Az ősz varkocsú könyvtáros pedig most hirtelen elszomorodott,

s azzal folytatta, hogy *ezután akármelyik könyvet vette le a polcról, mindegyikben csak az állt, amit az öreg, vak író akkor és ott körmölt elszánt-sebesen, tiltó mozdulatra emelt bal kezét a levegőben tartva.*

Valaminek meg kellett történnie, valami hitbéli, vagy okkult, de valamilyen áttörésnek kellett bekövetkeznie ahhoz, hogy Borghes könyvtára egy pillanat alatt a jelen idő, illetve magának Borghesnek, az akkori jelenben megszülető gondolatainak a hordozójává váljon – vallotta fáradtan a velem szemben ülő varkocsos literátor-titkár.

És ekkor hirtelen megszakadt az elbeszélés. Felkaptam a fejem, és abbahagytam az olvasást, ahogy most az írással is leállok . . .

Később csak arra lettem figyelmes, hogy Borghes könyvtárosa ott sír velem szemben, de időnként mintha bele is nevetne a zokogásba. Könnyei szaporán hullanak, az orrlyuka fényes. Lopva a főtér közepén álló hölgy felé pillantottam. Még mindig ott állt, habár már nem Ő volt. Szája ugyanúgy nyitva, szeme elkerekedve, alakja megnőtt, s valami esdeklő, kérő pozícióba merevedett. Már nem élt. Könnyei felszáradtak, ajka nem remegett, homloka sárgás márványszínre váltott, fülei kihegyesedtek, az egész arca félelmetes lett. Mint valami ősrégi templom erkélye alól kilépő női kariatída, vagy inkább succubus, egy ördöggé csúfított lény. Nem, ez már valóban nem embernek látszott. Merevsége természetessé vált: szoborrá változott. Sárgás és mályvaszín márványszobor. „. . . márványszobor” – olvastam hangosan, mint egy regényt. A kővé meredt női alak meg ott állt súlyosan egy talapzaton a tér közepén, s a járókelők ügyet sem vetettek rá. A mesélő, a könyvtáros, aki hangosan elbeszélte azt, amit egyúttal olvasni adott nekem, ő, Borghes könyvtárosa, most hallgatott.

Keze a félig tele söröskorsón, arca furcsa, síró mosolyba torzult, szeméből patakzott a könny, és szája bal sarkából vékony nyálcsík folydogált lefelé. Mereven nézett rám, csak a haja lebbent meg néha a szélben.

Felálltam a kis kerek asztaltól, s a négy papírvet, amit tőle kaptam, összehajtva zakóm zsebébe tettem. Elindultam a még mindig amott ácsorgó, rezignáltan társalgó irodalmárok felé. Lassan megkerültem a szobrot, melyet már a galambok ostromoltak, s azt a kissé félrehúzódozó, könyvek között böngésző fiatalasszonyt, a Faragatlan képmások című esszékötet szerzőjét, akit még tavaly ismertem meg, úgy gondoltam, most már illendő lenne meghívnom egy feketére.

(SZMERT)

A kelléktárban, az eldugott transzparenszek mögött vetközött a forradalmár, amikor még színész volt.

A két öltözőben felhalmozott lőszert lakat védte, az egyik kulcs a területvédelmisknél, a másik a színiigazgatónál.

A kelléktárba áttelepített tükrök szemközt a poros várfalakkal, piros tetejű parasztházzal és a karton tengerhullámokkal, a satupad mellett álltak.

A tükröket körülvevő kiégett gyertyaégyök keretbe foglalták a lopva magára sandító lovag képét.

A régi transzparenszeket a satupadnak döntötték, volt vagy húsz darab.

Lapjukkal a földön, szárukkal felfelé, mint valami kopjafaerdő.

Mivel nem teljesen fedték egymást, hanem mint egy hatalmas legyező, ezért kényelmesen mögéjük lehetett félni úgy, hogy az égőpiros vagy fekete betűk ágyékgig eltakarták az embert. A farudak pedig, amiket egykor kezek emeltek a magasba, most maguktól meredeztek.

Itt vetközött és öltözött a forradalmár, amikor még színész és kellékes volt. Gyakran a darabbeli partnernőjét is magával vitte a transzparenszek mögé.

Ilyenkor kijebbb rugdosta azokat, hogy mögöttük kiteríthesse a földre a színpadról áthozott matracot.

A matrac port sóhajtott, amikor ráfeküdtek.

Előadás után egy idő múlva általában kiürül a kultúrotthon.

Tusoló nem volt, így már izzadtan feküdtek össze.

A társulat szubrettje óvó nélinek készült, szüleinek darálója volt az alvégenben.

Hanyatt fekve, oldalt fordított fejjel, zihálva, az egyik transzparens fejjel lefelé fordított betűit nézte.

AZ AKCIÓ Ó betűje így most lefelé kókadó ékezeete egy már dolgozgatott, csüngő péniszre emlékeztette.

Egy másik, félig eltakart táblára az *OMLADINA* szóból megmaradt *OMLAD* (fejjel lefelé és visszafelé *DALMO*) látványa pedig Lajos két éves hím dalmatáját juttatta eszébe, Lajosét, aki tánctanárr volt, és aki nemrég vándorolt ki Bécsbe, hogy részlegvezető legyen egy nikkelezőüzemben.

Tágra nyitott szemével a fasizmusra halált kiáltó, és ugyanezt a halált jelentő, fejre állított négy mássalhangzóra tapadva (*SMRT*) élvezett el.

Az eksztázis ritkuló vonaglásainak pillanataiban, még mindig oldalra fordított fejjel, és az izzadt arcára tapadt porral, amit a transzparensokról fújt le gyönyörű öntudatlansága közben, most jól esett elstutognia ezt a szót, csak úgy, maga sem tudta miért: szmert, szmert . . . jaj-istenem . . .

A Vásári komédiáktól és a szerelemtől kipirult lány ezután ültében elszívott egy cigarettát, majd felöltözött, és a kiegészítő égőkkel körberakott tükörbe nézett. Maga mögött látta a pirosra festett tetejű parasztházat és a mellé támasztott várfal egy részét.

És a tükör látómezején kívül ott öltözött valahol az amatőr színész és kellékes.

A leendő forradalmár az elraktározott transzparensok mögött.